Juf met schepnet: Petra van Leeuwen

Interview met de winnaar van de Lendersprijs 2019

Sergé Bogaerts

Het is een zonnige donderdagavond als ik afspreek met de winnares van de Lendersprijs 2019 in Gijzenrooi, ten zuidoosten van Eindhoven. Het is een van de favoriete plekken van Petra van Leeuwen en al fietsend snap ik waarom. Mooi kleinschalig landschap met weitjes, akkertjes en poelen, grenzend aan de Stratumse Heide. De veldkrekels begeleiden ons de hele avond.

Lendersprijswinnaar 2019 Petra van Leeuwen in actie. (Foto: Jacqueline van Heek)

Petra, hoe groot was de verrassing toen je tijdens de RAVON-dag naar voren werd geroepen? Had je vooraf nog niks in de gaten?
"Ik was echt volkomen verbijsterd. Dat is een prijs voor de "helden" van RAVON. Ik vind mezelf geen held. Ik doe wat ik leuk vind en dat doe ik met heel veel plezier. Toen mijn naam genoemd werd, dacht ik alleen maar 'oh jee, hoe kom ik op dat podium zonder onderweg om te vallen', ik was helemaal van slag. Dus nee, ik had echt helemaal niks in de gaten. Ik had nooit gedacht dat ik die prijs zou krijgen."

We lopen samen naar een van de poelen die Petra al jaren monitort voor het Meetnet Amfibieën van RAVON. Ze had een goede week, want eindelijk mochten de schoolkinderen weer met haar mee naar buiten. Het Corona-virus heeft haar werk dit jaar behoorlijk belemmerd. "Ik ben normaal gesproken vier tot vijf dagen per week buiten met kinderen. Elk voorjaar en elk najaar. En dan ga ik vaak nog 's avonds op pad in mijn eentje, of met mensen van Poelenwerkgroep Eindhoven voor monitoring van amfibieën in ons telgebied. Overdag dus de energie en hectiek met kinderen en de avonden zijn voor mezelf."

Kun je jezelf kort omschrijven voor de RAVONers die jou niet kennen? Hoe is de interesse voor natuur bij jou ontstaan en wat voor opleiding en werk heb je gedaan?
"Ik groeide als kind op met ouders die ons veel mee de natuur in namen. Ik ben uiteindelijk de lerarenopleiding, de PABO, gaan doen met biologie als specialisatie. De docent daar legde de basis voor natuureducatie in het veld. Als kind vond ik vooral wilde planten boeiend net als mijn moeder. Op de PABO wilde ik kikkervisjes opkweken als project. Ik fietste alle sloten af om kikkervisjes te vinden en dat bleek niet gemakkelijk. Ik durfde ze ook niet op school te laten staan, dus fietste met een klotsende emmer op en neer tussen huis (Roosendaal) en de stageschool in Etten-Leur."

Je staat bekend om je enorme enthousiasme voor natuureducatie gericht op de jeugd. Hoe is dat begonnen en hoe loopt dat nu?
"In 1994 kwam ik in Eindhoven wonen met mijn man en drie kinderen. Op de basisschool van onze kinderen startte het Milieu Educatie Centrum met het uit Breda afkomstige poelenproject. Met de natuurcommissie-ouders zetten we dat project naar onze hand en leerden van elkaar en de kinderen."

Het idee is dat scholen een poel 'adopteren': een plek waar ze voor zorgen en waar ze een boel kunnen leren, met een hoofdrol voor amfibieën. Inmiddels zijn er 35 scholen (150 groepen; 4.000 tot 5.000 kinderen!) die in het najaar meewerken aan kleinschalig natuurbeheer. Ze knotten, baggeren en bouwen takkenrillen. In het voorjaar komen ze nogmaals en doen veldwerkonderzoekjes. Het zijn groepen 6 t/m 8, een 'schat aan kinderen' die opgroeien in Eindhoven en voor wie het niet altijd vanzelfsprekend is dat ze in de natuur komen. Reclame maken is niet meer nodig. Via ouders en leerkrachten komen de aanmeldingen vanzelf binnen (voor de resultaten zie: van Leeuwen-De Bruijn, 2016).

"De gemeente Eindhoven financiert het project en ik krijg als zzp'er opdracht van de gemeente om het project te organiseren, begeleiden en verder te ontwikkelen. Via dat project ben ik 12 jaar geleden bij Poelenwerkgroep Eindhoven gekomen om mijn eigen kennis bij te spijkeren. Ik heb toen het secretariaat opgepakt en samen met Domin Dalessi - als vanzelf - aan de weg getimmerd om er een stevige, stoere poelenwerkgroep van te maken."

Hoe ervaar je het enthousiasme van kinderen voor een amfibie, een poel of jullie buiten-zijn?
"Kinderen vinden alles bijzonder, van waterinsect tot kikkervis. Als er een groep aankomt dan zie ik in de ogen van sommigen meteen het buiten-enthousiasme. Dan weet ik; dat worden mijn vriendjes vandaag. Buiten, en zeker bij een poel op de grens van land en water, gaat leren vanzelf. Reuze-echte ervaringen raken de kinderen en zorgen voor een enorme betrokkenheid. 'Blauwe vliegjes!' worden watersnuffels, een dikke kikkervis is 'zeker de papa van al die andere kikkervisjes'. De uitwendige kieuwen van jonge salamandertjes zijn haren, oren en voelsprieten, ook dat! Eindhoven is echt een beetje groen en verkikkerd. 'Ik kus liever een kikker dan dat ik spruitjes eet' is een onvergetelijke uitspraak. Kinderen met natte sokken omdat hun laarzen te kort zijn; die worden later bioloog of boswachter. Door met kinderen te werken blijf je je elke dag verbazen. Grappig is dat het vangen van een 'echte' vis - stekelbaarsjes en ook mini-snoekjes - de allergrootste sensatie geeft bij kinderen. Als dat gebeurt, hoor ik een soort oer-enthousiasme."

Je bent ruim 12 jaar actief in de Poelenwerkgroep Eindhoven. Hoe actief zijn jullie?

"We hebben nu acht telgroepen en bestrijken daarmee zo'n 100 poelen van de gemeente Eindhoven, Brabants Landschap en Brabant Water. De poelenwerkgroep telt zo'n 100 leden. Elk jaar komen er bij, er vallen er ook af. Elke telgroep heeft zijn eigen sfeer. Volgens mij zit in die ruimte ook het succes van de poelenwerkgroep. Ieder jaar is er een gezamenlijke avond in januari als start van het seizoen. Daarvoor doen we meestal een oproep in huis-aan-huisbladen voor nieuwe tellers. We geven ook een introductiecursus. Nou ja, dat doet Domin met zoveel enthousiasme en deskundigheid, dan zit je de hele avond op het puntje van je stoel!"

Eindhoven is de vijfde stad van Nederland. Zie je belangrijke veranderingen in de stand van amfibieën in en rond Eindhoven?

In Eindhoven werkte de gemeente vanaf de jaren '90 aan het aanleggen van amfibieënpoelen. Dat zijn er inmiddels meer dan 150; grandioos voor zo'n grote stad natuurlijk. In die periode is ook de poelenwerkgroep opgericht, om de poelen te volgen. Een sterke wens uit die tijd was om ook educatie op te zetten en scholen te betrekken bij de poelen. Poelen 'langs alle kanten' dus en daardoor ook korte-lijntjes-communicatie op verschillende fronten; een heus schep-netwerk!

"Ik hoop ook dat de boomkikkers die tien jaar geleden in Valkenhorst zijn geherintroduceerd, zich hier vestigen. De uitbreiding gaat voorzichtig de kant van Eindhoven op en het gebied lijkt er geschikt voor. Ik denk dat je zeer zorgvuldig moet blijven met herintroducties. Ik ben bang dat daarmee de waarde van dat wat je nog hebt devalueert; alsof je het eenvoudig kunt vervangen. Je moet ontwikkelingen ook de tijd geven. Ik werk graag mee als mensen die er veel meer van weten, om mijn hulp vragen. Dat gebeurde door Ben Crombaghs, Peter Kroon (Ecologisch adviesbureau Natuurbalans) en Mari de Bijl (Brabants Landschap) bij de introductie van de knoflookpad. Ik ben jaren achtereen met gekookte andijvie naar de poelen gefietst om de larven te voeren. Nu doen we elk voorjaar luisteronderzoek om de ontwikkelingen te volgen. Het blijft een kleine, kwetsbare populatie met een paar roepende mannetjes."

We wandelen door een vlakte met ondiep water die de gemeente heeft aangelegd als Petra roept: "*Hier, een vers snoer van de rugstreeppad!*". (Foto: Sergé Bogaerts)

Poelenonderhoud door kinderen in het centrum van Eindhoven gaat ook door als het regent, met schepnet en waadpak en het bewonderen van in dit geval een gewone pad. (Foto's: Petra van Leeuwen)

Naar welk stukje Eindhoven moeten RAVONers zeker toe?

"Gijzenrooi, waar we nu zijn. Hier heeft de gemeente samen met het Brabants Landschap veel gedaan om de kwaliteit aan de 'rand van de stad' te vergroten. Dit gebied is erg soortenrijk. Maar ik maak me zorgen over de heikikkers, die aantallen zijn enorm omlaag gegaan de laatste paar jaar met de droge zomers.

Heb je een favoriete soort in Eindhoven?

De rugstreeppad is mijn favoriet, de knoflookpad is mijn geheime liefde.

Heb je nog tips voor RAVON?

Vergeet niet te communiceren over de mooie dingen. In de berichten van NatureToday gaat het vaak over ziekten. Het is goed om amfibieën, hun ecologie en leefwijze in de loop van de seizoenen te blijven volgen en in deze berichten te plaatsen.

Summary

Interview with the winner of the Lenders Prize 2019

Petra van Leeuwen has been the driving force behind the successful Pond Adoption Program of schools in the city of Eindhoven. About 35 schools and 4.000 – 5.000 children per year are involved in maintenance of, and education on, pond life. Beside that, she is a secretary and a very active member of the Poelenwerkgroep Eindhoven who monitor about 100 ponds on an annual basis in a fruitfull coöperation with the pond owners (including Brabants Landschap, Brabant Water and the Municipality of Eindhoven). As a passionate fieldworker she is also involved in a re-introduction project of Spadefoot toads.

Literatuur

Leeuwen – De Bruijn, P. van, 2016. Poelenadoptieprogramma Eindhoven, natuureducatie in de stad. De Levende Natuur 117(4): 160-163.

Sergé Bogaerts

s-bogaerts@hetnet.nl